

CAIBIDIL 28

MICHELANGELO – PÉINTÉIR

Drochmheas ar an bpéintéireacht

Bhí airgead curtha i leataobh chun díol as an marmar le haghaidh thuama an Phápa Iúil, ach nuair a chuala Michelangelo go raibh an t-airgead sin á úsáid chun Baisleac Pheadair a atógáil, d'fhág sé an Róimh le teann feirge. Bhí an chosúlacht ar an scéal nach mbeadh aon réiteach arís idir é agus Pápa Iúil, mar bhí an bheirt acu righin mórtasach.

Filleadh ar an Róimh

Faoi dheireadh thiar, d'éirigh le Iúil II Michelangelo a mhealladh ar ais chun na Róimhe, ach ní chun an tuama a chríochnú. Ina ionad sin, d'iarr an Pápa air síleáil an tséipéil ba mhó sa Vatacáin a phéinteáil, an Séipéal Sistíneach. Ainmníodh an séipéal as uncáil Iúil, Sixtus IV. Is go fiordhrogallach a thug Michelangelo faoin tionscadal sa deireadh. Ba dhealbhóir é Michelangelo agus dar leis nach raibh an uaisleacht chéanna ag baint le ceird

na péintéireachta. In ainneoin sin, is as an saothar sin thar aon saothar eile a ghairtear a ainm anois. Seachmall radhairc cliste is ea an saothar. Téann sé deacair ar an té atá ag féachaint air idirdhealú a dhéanamh idir na gnéithe ailtireachta ar an tsíleáil féin agus na cinn a phéinteáil Michelangelo. Tá na fíoracha atá ann cosúil le dealbha freisin agus d'fhéadfaí a rá faoin saothar ar fad gurbh é tuama Iúil é ach é i bpéint seachas i gcloch.

Síleáil an tséipéil Shistínigh

Chuir Michelangelo tús leis an obair sa bhliain 1508. Bhí sraith de phainéil bheaga agus mhóra feadh na síleála ar an phéinteáil sé 9 gcinn d'eachtraí as Leabhar Geineasas. Painéal beag agus painéal mór ba ea gach re ceann (fíor 28.1). Is iad na sleachta as tús an Bhíobla atá i gceist, ach ní léir go bhfuil brí ar bith

FÍOR 28.1 Síleáil an tséipéil Shistínigh, Michelangelo, an Vatacáin, an Róimh

FÍOR 28.2 SEPARAZIONE DELLA TERRA DALLE ACQUE (Na hUiscí á Scaradh ón Talamh), mír ón Séipéal Sistíneach, Michelangelo, an Vatacáin, an Róimh

ag baint leis an leagan amach, cén fáth ar roghnaigh Michelangelo ábhair áirithe seachas a chéile, ná cén bhaint atá ag na radhairc éagsúla lena chéile.

Cruthú an domhain agus titim an chine daonna

Ag tosú ag balla na haltóra, tá an tsíleáil roinnte ina trí chuid chothroma ina léirítear na trí théama seo a leanas: cruthú an domhain, cruthú agus titim Ádhaimh agus Éabha agus scéal Naoi. Is é sin, leanann siad an cine daonna óna thús go dtí an titim. Timpeall ar na naoi bpainéal tá na fáithe, na sibillí, na Giúdaigh agus na págánaigh a thuar teacht Chríost. Sna ceithre chúinne ar chúig chinn de na painéil tá na *Ignudi*, nó ógánaigh nochta a bhfuil cuma idéalach dhea-chumtha orthu, agus sa taobh is faide ón altóir feictear sinsir Chríost.

Athrú stíle

Ghlac Michelangelo sos idir *Cruthú Éabha* agus *Cruthú Ádhaimh*. Baineadh an scafall anuas idir an dá linn go bhféadfadh sé a chuid oibre a fheiceáil ón urlár. Nuair a chuaigh sé i mbun oibre arís, níor chuir sé an oiread céanna mionsonraí sa dara leath. Tá stíl níos leithligh sna na radhairc dhéanacha a rinne sé de Chruthú an Domhain agus tá na fíoracha níos mó agus níos feiceálaí.

Na radhairc

Na híomhánna á ndéanamh

Is beag uair a rinneadh iarracht riamh san ealaín Chríostaí na heachtraí móra a bhaineann le cruthú an domhain a phéinteáil. Sin é an tasc a chuir Michelangelo roimhe agus d'éirigh leis réimse nua íomhánna a chruthú as an nua. Nuair a shamhlaímid Dia an tAthair inniu, is é Dia Michelangelo a shamhlaímid fós. Feictear fear fiata lúfar láidir agus a lámh

á síniú chun na bhflaitheas aige chun an solas a adhaint iontu. Casann sé i bhfaiteadh na súl agus cruthaíonn sé na pláinéid le sméideadh dá mhéara (fíor 28.2).

Cruthú Ádhaimh

Is é an radharc is clúití ar an tsíleáil ná *Cruthú Ádhaimh*. Scinneann Dia trasna na spéire foilmhe, a chlóca mór á shéideadh ina dhiaidh agus slua aingeal faoina choimirce. Síneann sé a mhéar i dtreo Ádhaimh atá ar a leaslúí (fíor 28.4). Ní theagmhaíonn méara na beirte dá chéile ach léimeann spréach na beatha ó mhéar Dé chuig Ádhaimh.

An t-ealaíontóir

Ag mórardh Dé atá Michelangelo sa radharc sin; bronnann Dia beatha ar Ádhaimh, agus sa tslí chéanna ba é Dia a bhronn an cumas ar an ealaíontóir íomhá a chruthú as an nua.

Ádhaimh agus Éabha

Léirítear an áilleacht á saobhadh agus á claonadh in *Titim agus Dibirt Ádhaimh agus Éabha* (fíor 28.5). Roinneann Crann na hAithne an radharc ina dhá chuid agus nathair bhaineann shlítheanta snaidhmthe thart air. Roimh an titim is fíoracha idéalacha iad Ádhaimh agus Éabha. Tá siad foirfe ar gach slí. Ar an taobh eile den chrann, feictear Ádhaimh agus Éabha á ndíbirt as Gairdín Éidín. Ta cuma anásta éagruthach orthu agus níl iontu anois ach a scáil. Ní hionann iad agus na fíoracha a rinne Masaccio i Séipéal Brancacci (féach Caibidil 23, fíor 23.7): níl puinn beochta sna haigheanna a léirigh Michelangelo, ach meabhraíonn sé sin dúinn gurbh é príomhábhar spéise an ealaíontóra ná an cholainn a léiriú agus an radharc a léiriú go hidéalach seachas go réalaióch drámata.

FÍOR 28.3 CREAZIONE DI EVA
(Cruthú Éabha), mír ón Séipéal
Sistíneach, Michelangelo, an
Vaticáin, an Róimh

FÍOR 28.4 CREAZIONE DI ADAMO (Crúthú Ádhaimh), mír ón Séipéal Sistíneach, Michelangelo, an Vatacáin, an Róimh

Dealbhóireacht chlasaiceach

Tá tionchar na dealbhóireachta clasaicí le feiceáil ar fud an tsaothair. Tá dealramh ag Naoi le dia abhann den traidisiún Rómhánach. Chuirfeadh Ádhamh cabhail deilbhe ar a dtugtar *Torso del Belvedere* (*Cabhail Belvedere*) i gcuimhne duit (fíor 28.6). Is cinnte go raibh tionchar ag an *Gruppo del*

Laocoonte (*Laocoön agus a Chlann Mhac*) (fíor 28.7) ar roinnt eile de na fíoracha. Thángthas ar an dealbh sin tamall gearr roimhe sin i bhfionghort gar don Róimh agus bhí Michelangelo féin ar an láthair agus í á baint as an gcré.

FÍOR 28.5 TITIM AGUS DÍBIRT ÁDHAIMH AGUS ÉABHA, mír ón Séipéal Sistíneach, Michelangelo, An Vatacáin, An Róimh

FÍOR 28.6 TORSO DEL BELVEDERE (Cabhair Belvedere), Musei Vaticani, an Róimh

FÍOR 28.7 GRUPPO DEL LAOCOONTE (Laocoön agus a Chlann Mhac), Musei Vaticani, an Róimh

Teicnící Michelangelo

Bhí Michelangelo míshásta leis na modhanna traidisiúnta a d'úsáidí chun freascónna a phéinteáil agus a d'fhorbair sé modhanna nua dá chuid féin. Bhíodh na modhanna sin ag síor-athrú agus bhí sé go mór in amhras go mbeadh a chuid cúntóirí in ann iad a leanúint go sásúil. Ní raibh sé i bhfad i mbun oibre nuair a thug sé bóthar dóibh uile agus d'oibrigh as féin amháin. Éacht a bhí ann saothar chomh mór leis a chur i gcrích in aon chor, ach ní hamháin go ndearna sé sin, ach d'éirigh leis an obair a chur de le díograis agus le fuinneamh dochreidte taobh istigh de cheithre bliana. Scríobh sé dán, áfach, ina ndearna sé cur síos ar an gcruatan a ghabh leis an obair – a dhroim lúbtha siar, a mhúineál fiartha agus é ag féachaint suas de shíor agus pian shíoraí ina lámh ó bheith ag síneadh in airde.

310

An Breithiúnas Deireanach

Fuair Iúil II bás laistigh de bhliain tar éis do Michelangelo síleáil an tSéipéil Shistéineach a chríochnú. Ar feadh tamaill ina dhiaidh sin, roinn Michelangelo a chuid ama idir an Róimh agus Flórans agus é ag obair don dá Phápa de' Medici, Leo X agus Cléimeans VII. Bhí sé breis is fiche bliain ina dhiaidh sin nuair a d'fhill Michelangelo ar an Séipéal Sistéineach chun tabhairt faoin bhfreascó aonair ba mhó a dhéanfaí an céad sin.

Tamall gearr sula bhfuair an Pápa Cléimeans bás, bhronn se coimisiún ar Michelangelo chun freascó den Bhreithiúnas

Deireanach a dhéanamh ar bhalla na haltóra. Ach ba é an Pápa a tháinig ina dhiaidh, Pól III Farnese, a chuir tús leis an tionscnamh agus a chuir brú ar Michelangelo an saothar a chríochnú chomh tapa agus ab fhéidir.

An comhdhéanamh

Ba rud an-neamhghnách é go gcuirfí pictiúr mar *An Breithiúnas Deireanach* ar an taobh thoir den séipéal. Ba ar an taobh thiar a chuirfí é go traidisiúnta, ach mar sin féin, tá leagan amach an radhairc traidisiúnta go leor. Tá na fíoracha, áfach, bunoscionn le traidisiún. Is é Críost an pointe fócais agus é níos mó agus níos feiceálaí ná fíor ar bith eile. Tá níos mó dealraimh aige le dia de chuid na sean-Ghréige ná leis an gcaoi a léirítí Íosa de ghnáth. Le comhartha dá lámh cuireann sé an dream damnaíthe chun siúil agus tugann sé cuireadh don dream atá slánaithe teacht ina láthair. Tá Muire ina suí lena thaobh agus í ina hidirghabhálaí de réir an traidisiúin.

Níl aon dreach tíre ná peirspectíocht sa phictiúr, rud a fhágann go bhfeictear an slua ollmhór d'fhíoracha ar foluain san fholús timpeall ar Chríost ina gcuaifeach. Ar dhá thaobh de Chríost agus de Mhuire, tá na naoimh a martraíodh de bharr a gcreidimh. Brúnn siad chun tosaigh agus na huirlisí lenar tugadh a mbás go gránna ina lámha. Ina measc, tá Naomh Parthalán agus an scian lenar feannadh ina bheatha é i lámh amháin agus sa lámh eile a chraiceann féin. Meastar gurb é aghaidh Michelangelo féin atá le feiceáil sa chraiceann.

FÍOR 28.8 GIUDIZIO UNIVERSALE (An Breithiúnas Deireanach), Michelangelo, balla altóra an tSéipéil Shistéinigh, an Róimh

FÍOR 28.9 CRISTO GIUDICE (Chríst ina Bhréitheamh), mír ón Séipéal Sistéineach, Michelangelo, an Vatacáin, an Róimh

lfreann

Thíos i mbun na láimhe deise, tugann an bádóir an dream damnaíthe trasna na habhann go hlfreann agus ardaíonn sé maide ráimha go bagrach. Tá na daoine á gcaitheamh isteach i lámha na ndeamhan agus á dtarraingt síos sa duibheagán. Is é Minos, prionsa Ifrinn, an duine a bhfuil cluasa asail air agus nathair snaidhmthe thart ar a chorp. De réir an tseanscéil, phéinteáil Michelangelo aghaidh dhuine de chúntóirí an Phápa air toisc gur chuir sé i gcoinne fíoracha nochta a bheith sa phictiúr.

Stádas an ealaíontóra sa phobal

Ainneoin go mbíodh easaontais eatarthu, dhéanadh Michelangelo a chuid oibre i gcomhar lena chuid pátrún. Is ag na pátrúin a bhí an t-airgead chun cuspóirí Michelangelo a bhaint amach agus is go maith a thuig sé é sin. Níor éirigh le healaíontóir ar bith eile an oiread sin údaráis agus neamhspleáchais a bhaint amach dó féin riamh roimhe sin. Bhí difear bunúsach idir é agus ealaíontóirí a chuaigh roimhe: bhí fíis dá chuid féin aige agus é meáite ar í a chur i láthair, ach ní fhéadfadh sé é sin a dhéanamh murach dhá athrú a tháinig ar chúrsaí.

Tháinig feabhas as cuimse ar stádas ealaíontóirí sa 15ú céad:

- toisc gur tháinig athrú ar thuiscint an phobail ar obair an ealaíontóra a bhí le scríbhinní Alberti.
- toisc go raibh tóir ar an ealaín i measc na bpátrún agus na huasaicme agus go raibh siad ag éirí níos oscailte agus níos fáiltí maidir le cúrsaí ealaíne.

Ach níorbh fhada gur tháinig athrú eile ar an scéal, áfach: nuair a tháinig an Reifirméisean agus an Frith-Reifirméisean, d'éirigh leis an Eaglais cinsireacht dhocht a chur i bhfeidhm arís ar íomhánna san ealaín dhiaga.

Na fíoracha nochta á 'leasú'

Cáineadh *An Breithiúnas Deireanach* nuair a críochnaíodh é sa bhliain 1541 agus is in olcas a chuaigh an scéal le himeacht aimsire. Maidir leis na fíoracha nochta, tháinig méadú leanúnach ar lucht a gcáinte. Faoi dheireadh, rinneadh 'leasú' ar an bpictiúr de réir an pholasáí nua maidir leis an ealaín a aontaíodh ag Comhairle Trento, polasaí inar cuireadh cosc iomlán, nach mór, ar fhíoracha nochta san ealaín dhiaga.

Na fíoracha á ngléasadh

Ba é Daniele da Volterra, duine de mhic léinn Michelangelo, an duine a cuireadh ag obair ar *An Breithiúnas Deireanach* chun é a dhéanamh 'geanasach'. Tugadh an leasainm 'fear déanta na mbrístí' air dá bharr sin. Tá éadaigh fós ar na fíoracha, ainneoin na hoibre glantacháin go léir a rinneadh air le blianta beaga anuas.

Dathanna

Tá a fhios againn de thoradh na oibre glantacháin go raibh bua ar leith ag Michelangelo maidir le dathanna. Go traidisiúnta, ba í tuairim na staraithe ealaíne í gurbh fhearr mar dhealbhóir é ná mar phéintéir, toisc go raibh na dathanna a d'úsáid sé leamh murtallach. Ach nuair a glanadh smúr agus smúit na mblianta de na freascónna, chonacthas na dathanna glana soiléasta gléineacha an athuair – buí na líomóide, glas an líoma, bándearg agus fíorghorm.

Conclúid

Dá fheabhas na freascónna sa Séipéal Sístínigh, agus dá mhéid a gclú, ba dhealbhóir é Michelangelo, dar leis féin.

Ceisteanna

1. Cén fáth ar oibrigh Michelangelo as féin ar shiléáil an tSéipéil Shistínigh?
2. Cérbh iad na hógánaigh nochta sa phictiúr?
3. Cá bhfuil an fhéinphortráid de Michelangelo in *An Breithiúnas Deireanach*?
4. Cad ina thaobh ar cuireadh éadaí ar na fíoracha nochta in *An Breithiúnas Deireanach*?

Aiste

1. Scrúdaigh an plean agus an leagan amach a rinneadh le haghaidh shiléáil an tSéipéil Shistínigh agus pléigh na gnéithe a d'úsáid Michelangelo sa chomhdhéanamh chun na radhairc éagsúla ar fad a nascadh le chéile san aon phictiúr amháin.
2. Pléigh na gnéithe is neamhghnáiche de *An Breithiúnas Deireanach* le Michelangelo ar bhalla altóra an tSéipéil Shistínigh.

Staidéar ar phictiúr daite

1. Scrúdaigh *Cruthú Ádhaimh* le Michelangelo (fíor 28.4) ar shiléáil an tSéipéil Shistínigh agus pléigh an chaoi ar léirigh sé na fíoracha.
2. Scrúdaigh *Titim agus Díbirt Adhaimh agus Éabha* (fíor 28.5) agus cuir i gcomórtas le *Cacciata dei progenitori dall'Eden (Ádhaimh agus Éabha á nDíbirt as Gairdín Éidin)* (féach Caib. 23, fíor 23.7) le Masaccio i Séipéal Brancacci é.